

Várnagy Péter

*RECENZÍÓ ERIKA SCHUCHARDT GYÚLJON CSÓK AZ AJKAKON KI-
UTAK A KRÍZISBŐL – BEETHOVEN ALKOTÓI UGRÁSA CÍMŰ MŰVÉRŐL*

*SCHUCHARDT, E. (2020). GYÚLJON CSÓK AZ AJKAKON KIUTAK A KRÍZISBŐL –
BEETHOVEN ALKOTÓI UGRÁSA (MÁTYÁS SÁNDOR, FORD.)
GLORIA VICTIS KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNY, CSÖMÖR, PP. 305*

Az érdeklődő egy nagyon különleges könyvet vesz kezébe, amikor Schuchardt professzor asszony közel háromszázoldalas írását olvassa, amelynek 2020-ban a magyar nyelvű megjelenését a Gloria Victis Közhasznú Alapítvány kiadásának és Mátyás Sándor gondos fordítói munkájának köszönhetünk. A szerző Beethoven életén keresztül világítja meg a válság leküzdéséből felszabaduló kreativitás lehetőségét interdiszciplináris megközelítésben.

A magyar kiadás ajánlásai és a szerző előszava mellett, további neves személyek osztják meg gondolataikat, amíg elérkezünk a „Bevezetés”-hez, amelyből megismerhetjük a könyv gondolati ívét a célok (Beethoven életútjának csomópontjai; a kríziskezelés integratív modellje; az ún. „spirálfázisok” Beethoven alkotói pályája során) meghatározásával. A könyvnek a krízisfeldolgozás elméleti és gyakorlati folyamata áll a fókuszában, amelyet a szerző vitt világviszonylatban is a köztudatba, és vált egyetemes érvényű ismeretanyagká.

A fejlődési szakaszok (spirálfázisok) alapján méri a kitartás fokát a nagy zeneszerző életpályáján is, aki a betegséggel küzdve már két évszázaddal korábban megtalálta a gyógyírt válsághelyzeteinek orvoslására. Nem hagyatkozott passzív terápiára, hanem messze megelőzve korát és sok XXI. századi kortársát, „az írást, komponálást, dokumentálást maga kezdeményezte terápiai folyamatként élte meg” (lásd Kreativitás-tézis, p. 25). Komponistaként és emberként is arra vágyott, hogy megértsék és elfogadják az emberek, arra törekedett, hogy békességben éljen önmagával, a társadalommal, a világgal és az Istennel egyaránt. Életszemléletét – a nehézségek ajándékként való megélését – tükrözi a neki tulajdonított mondás is: „A kereszték az életben olyanok, mint a kereszték a zenében – felemelnek.”

Erika Schuchardt párhuzamot von a bécsi szecesszió két avantgardista szenvedést heroizáló művészeinek alkotásaival, akik sok gyötrelmet átélt emberekként azonosulni tudtak a zeneszerzővel. Gustav Klimt Beethoven-frízét és Max Klinge márvány emlékművét elemzi a szerző egy fejezeten át, majd áttér a nagy komponista karrierjének markáns állomásaira, a lelki mélypontra íródott ún. Heiligenstadti végrendelettől az utána következő évek megoldáskereső művészetére a szimfóniákon át a szakrális mesterműig a Missa solemnisig. Csodával határos, hogy miként tudott az öngyilkosság gondolatával küzdő beteg ember felülemelkedni a balsorsán, és kitörni negyedszázad múltán a 9. szimfónia felátadást hirdető muzsikájában, az Örömdában, hirdetve az örömet és a világot átfogó szolidaritást, amely joggal vált 150 évvel később Európa himnuszává.

Az író 1970 óta folytat nemzetközi kutatómunkát a világ legkülönbözőbb pontjain élő emberekkel. Életút-elemzés révén felfedezett krízisfeldolgozási törvényszerűségek kutatási fázisairól, a válság és a lehetőség összefüggéséről, a válságok közötti különbségekről, a spirálforma jelentőségéről olvashatunk a következő oldalakon.

A könyv negyedik fejezetében bontja ki részletesen Beethoven életének kritikus fordulópontjait, önmaga által megalkotott kríziskezelő módszereit. Az „isteni küldetéssel, tehetséggel” megáldott „elhivatott” művész is végigjárta minden megpróbáltatással birkózó embertársával együtt a bizonytalanság, a megbizonyosodás, az agresszió, az egyezkedés, a depresszió, az elfogadás, a cselekvés és a szolidaritás nyolc lépcsős kríziskezelőspirális útját. E nehéz tanulási folyamat egy életen át fennáll, és életünk eseményeiben való aktív részvétellel juthatunk el környezetünk reakcióira reflektálva a „másnak lenni” állapothoz, az „önmegvalósításhoz.”

Egyikünk sem képes élete kríziseit, keresztjeit nem létezővé tenni, de arra viszont igen, hogy ezeket a megpróbáltatásokat lehetőségként tudja kezelni – összegzi a válságkezelés bestseller-szerzője. „Olyan válságot indukáló állapotok, élethelyzetek, mint a süketség, betegség, a szeretett lény elvesztése, munkanélküliség, menekülés, üldöztetés, háború, környezeti katasztrófák mindig is lesznek, de nekünk – kivétel nélkül mindnyájunknak – módunkban áll megváltoztatni azokat a feltételeket és körülményeket, amelyek közepette embertársaink elszenvedik a válságot. Mindeközben mi is változhatunk. Ebben rejlik a »határok átlépése«, ami Beethoven (és nem kora társadalmának!) példája alapján kerül bemutatásra az 5. részben. A válság kezelésénél – legyen az individuális vagy kollektív – a társadalmi interakció, az emberekkel, a közeggel, a világgal, Istennel vagy más szférák hatalmaival folytatott párbeszéd központi faktorként lép fel. A krízismenedzsment esetében korántsem egy egyirányú utcába jutott, válságtól sújtott embert kell értenünk. Ez egy oda-vissza járható ösvény, amely az integrálódásra lehetőséget nyújtó találkozások színtere a válságban lévő és az őket kísérő emberek között. Egy kölcsönös, egymást gazdagító, kiegészítő – komplementer – tanulási folyamat.” (p.139)

A könyv szerzője által megalkotott „integratív kríziskezelő modell az érem mindkét oldalát analizálja, az egyén nyolcfázisú spirális életútját, valamint a társadalom három ütemű visszaintegráló, segítő lépéseit.” (p. 139)

Ahogy Beethoven számára a zene egyben terápia is volt, ugyanúgy találtak más művészeti ágak képviselői is különböző megoldásokat „alkotói ugráshoz vivő spirális utat” bejárva, kiutat keresve válsághelyzeteikből. A spirális életút szimbólumként számos képzőművészeti alkotásban is megjelenik. Közülük válogatva mutat be néhányat képekkel illusztrálva, tömören elemezve a mű írója.

A rokokóból a klasszicizmusba történő átmenet időszakának társadalma az antik világ iránt erősödő nosztalgia, a zeneszerző környezetének elutasító magatartása, a családi, magánéleti csalódásai, a szűkölködés pénzügyi gondjai mind kedveztek egy általa idealizált világ befogadásához. Egy „fiktív élet” imaginációjának segítségével verekedte át magát a társadalmi élet elszigeteltségén, jutott el az „Eroica és a Prometheusz hősi ideáljától az Örömóda emelkedett öröméig.” (p.151)

Idézetek, kommentárok gazdagítják a könyvet a zene világából is. Korunk zenetudósai, gondolkodói, művészei, politikusai méltatják, hogyan válhatott egy olyan ember, aki „egy

életen át viszonzás nélkül szeretett, halála után mégis halhatatlan ideállá” (p. 163), „az öröm forrásává” (Kurt Masur német karmestert idézi a szerző, 200. o.), amely maga a csoda. „[...] Beethovennek sok újjászületése volt, ami végül aztán egy teljes átváltozást és megdicsőülést eredményezett. ...Beethoven mindig, minden harcát megnyerte. Ez a magyarázata annak, hogy miért is olyan fontos üzenete az emberiségnek, és azon belül is elsősorban a fiataloknak [...]”. (Claudio Arrau chilei zongoraművészt idézi a szerző, p. 200)

A hetedik, nyolcadik fejezet kibontja a 9. szimfónia megszületésének körülményeit, recepcióját és identitásformáló szerepét az elmúlt két évszázad nemzeti és nemzetközi történelmi viszonylatában, majd összefoglalja az önmagát legyőző zeneszerző alkotói erejének forradalmi aspektusait a zene, az irodalom, a politika, az etika, a társadalom, a kultúr-történet, a világtörténelem szemszögéből vizsgálva.

Az utószóban Constantin Barzanty zongoraművész elemzi a zongorairodalom leghoszsabb monológiát, a „Hammerklavier” szonátát, amely Beethoven életkrízisének tetőpontján született, és amelyben a zeneszerző spirális életútjának minden fázisa fellelhető.

A könyv elolvasását követően nemcsak fejet hajtunk a hatalmas zeneszerző génusz tökéletes harmóniát teremtő muzsikája és példaértékű erkölcsi-lelki nagysága előtt, hanem gondolkodásra készíthet bennünket Erika Schuchardt életútelemző, kríziskezelő modellje is, amely talán átültethető más művészekre, vagy akár a saját életünkre is.

Olvassuk sorait nyitott fülekkel és szívvel, segítsen bennünket, olvasókat életminőségünk megváltoztatásában!